

การสร้างสรรคานาฏศิลป์ร่วมสมัย จากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” The Contemporary Dance Creation Based On Theme From A Thai Literature

ศุภกานต์ จรรย์านุกูล, ณัฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์
Supagann Janyanukul, Nataporn Rattanachaiwong
สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Department of Performing Arts, Faculty of Fine and Applied Arts

Received: July 26, 2018

Revised: May 14, 2019

Accepted: June 3, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาคติแฝงและเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยขึ้นใหม่ที่มาจากคติแฝงในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่และนำเอาคติแฝงจากวรรณกรรมมาทำการสร้างสรรค์เป็นการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ในรูปแบบร่วมสมัยที่มีชื่อว่า “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว”

ผลการวิจัยพบว่า จากการเล่าต่อๆ กันมาของวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารคติแฝงที่ว่า การกระทำโดยขาดสติยังคิดถึงแม้ว่าจะสำนึกได้ในภายหลังก็ไม่สามารถกลับไปแก้ไขอดีตได้ และเพื่อถ่ายทอดคติแฝงดังกล่าวผ่านการแสดง ผู้วิจัยจึงแบ่งกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้ 1.ขั้นเตรียมการแสดง ผู้วิจัยทำการดัดแปลง ปรับเปลี่ยนโครงเรื่อง และทำการเรียงลำดับโครงเรื่องขึ้นใหม่ให้มีความเข้ากับยุคสมัยและเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายสำคัญที่บทวรรณกรรมต้องการสื่อสารก็ยังคงคงอยู่ ในการคัดเลือกนักแสดงผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการทรายเอ้าท์ (Try-out) เพื่อให้ได้นักแสดงที่เหมาะสมตามบทการแสดงมากที่สุด ในส่วนของออกแบบลีลา ผู้วิจัยเริ่มต้นหาทิศทางท่าเคลื่อนไหวจากการค้นคว้าของนักแสดง โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดโจทย์ต่างๆ ให้กับนักแสดงและทำให้การเคลื่อนไหวมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นโดยใช้เทคนิคลาบัน ในส่วนของออกแบบดนตรีประกอบและการแต่งกายนั้นจะต้องช่วยส่งเสริมลีลาท่าเต้นเป็นสำคัญ 2. ขั้นการแสดง จัดแสดงขึ้น ณ โรงละครคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ในวันพฤหัสบดีที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เวลา 13.00 น. 3. ขั้นหลังการแสดง ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย 5 ท่านให้ข้อวิพากษ์หลังจากรับชมการแสดง การวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจทำการดัดแปลงวรรณกรรมพื้นบ้านสู่การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยเพื่อผู้ชมในยุคปัจจุบันได้

คำสำคัญ : นาฏศิลป์ร่วมสมัย, การสร้างสรรค์นาฏศิลป์, ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

ABSTRACT

This is a creative research aiming to study and analyse theme from a Thai folk tale “Kong Kaow Noi Ka Mae”, and to create a new contemporary dance based on that theme. The researcher studies the tale, and then develop a contemporary dance titled “Once upon a time”.

The research finds that the tale of Kong Kaow Noi Ka Mae communicates the theme about a result of acting without conscience. To present this theme in a contemporary dance, the researcher conducts three main processes. Firstly, in the pre-production process, the plot of the tale was adapted and re-arranged for contemporary audiences. The key message from the tale was maintained. The researcher employed Try-Out approach to find suitable performers for the show. The choreography began with the dancers improvise movements according to the direction given by the researcher. The movements then were selected and elaborated by Laban technique. The music and costume were designed mainly to support the dance movements. Secondly, in the production process, the dance was staged at The Faculty of Fine and Applied Arts Theatre, Suan Sunandha Rajabhat University on 30th November 2017. Finally, in the post-production process, the focus-group interview was conducted to collect feedback from five dance

experts. The research finding can be used as a guideline for those who are interested in adapting folk tale to contemporary dance for modern audiences.

Keywords : Contemporary Dance, Dance Creation, Kong Kaow Noi Ka Mae

บทนำ

กองข้าวน้อยฆ่าแม่ เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านประจำท้องถิ่นภาคอีสานที่มีการเล่าต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบมุขปาฐะหรือลายลักษณ์ เชื่อกันว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีเค้าโครงมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในตำบลตาดทอง จังหวัดยโสธร ด้วยหลักฐานที่ปรากฏคือ “ธาตุกองข้าวน้อย” โดยชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นเจดีย์ที่ใช้บรรจุกระดูกแม่ของทองซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่อง นั่นก็ทำให้เรื่องเล่าและตัวละครในนิทานมีความสมจริงมากยิ่งขึ้น (มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, 2556, ออนไลน์) นิทานเรื่องกองข้าวน้อยฆ่าแม่ เล่าถึงเรื่องของสองแม่ลูกที่มีอาชีพทำไร่ไถนา ในทุก ๆ วันลูกชายชื่อทองจะออกไปทำนามีอยู่วันหนึ่ง ทองนั้นไถนาอยู่นานจนตะวันสายโດง เขารอคอยแม่ที่จะมาส่งข้าวดังเช่นทุกวัน แต่วันนั้นแม่กลับมาช้า ความหิวของเขาทวีคูณขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดความรู้สึกไม่พอใจ เมื่อแม่มาถึงแต่กองข้าวที่นํามานั้นดูเล็กจนเหมือนจะกินไม่อิ่ม ทองจึงไม่พอใจอย่างมาก ด้วยความที่ทองนั้นหิวจนตาลายรวมกับอารมณ์โกรธที่แม่มาช้า ทองจึงเกิดบันดาลโทสะและเข้าทำร้ายแม่จนสิ้นใจ เมื่อทองกินข้าวจนอิ่มแต่ข้าวในกองก็ยังไม่หมดเพราะแม่อดข้าวมาแน่นกอง หลังจากได้สติทองจึงรีบวิ่งไปดูแลแม่แต่ก็สายจนเกินไปเพราะแม่นั้นสิ้นใจเสียแล้ว ทองร้องไห้และสำนึกผิดที่ฆ่าแม่ของตนด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบ จึงได้สร้างธาตุกองข้าวน้อยขึ้นเพื่อเป็นการไถ่บาป จากการเล่าต่อ ๆ กันมาในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น การแสดงหมอลำเรื่องตอกลอน ลำซิ่ง การแสดงละครพื้นบ้าน ลิเกของภาคกลาง หนังตะลุง ละครของภาคเหนือ เพลงลูกทุ่ง เพลงแหล่ เทคนั้แหล่แบบอีสาน บทสวดสรวงภูญะ ภาพจิตรกรรม การ์ตูนแอนิเมชัน และภาพยนตร์ ทำให้ในปัจจุบันวรรณกรรมเรื่องกองข้าวน้อยฆ่าแม่นั้นเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมไทย และด้วยการเล่าต่อ ๆ กันมานี้เอง ทำให้รายละเอียดในเรื่องถูกปรับเปลี่ยนไปบ้างตามยุคสมัยและตามการถ่ายทอดของแต่ละบุคคล บ้างก็เป็นการแต่งเสริมเติมต่อจากความคิดของผู้เล่า จึงทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนไปบ้างพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่องเล่าในนิทานเรื่องกองข้าวน้อยฆ่าแม่นั้น ยังคงมีคติแฝงอยู่ 2 ประเด็นคือ คติแฝงที่มุ่งเน้นถึงการมีสติ สอนให้คนมีความยับยั้งชั่งใจในอารมณ์ หากขาดสติยั้งคิดจะทำให้เกิดการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ ดังเช่นในนิทานที่เมื่อเสียแม่ไปแล้วจะสร้างธาตุใหญ่โตและสำนึกผิดตลอดชีวิตที่เหลืออยู่ แม่ที่ตายไปแล้วก็ไม่อาจฟื้นคืนได้ และยังมีคติแฝงที่ว่าความเป็นลูกควรจะมี ความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อพ่อแม่ ทำดีกับพ่อแม่ยามเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ถือว่าสำนึกได้เมื่อท่านจากไปแล้ว ในปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมที่เร่งรีบ บางครั้งผู้คนในสังคมก็ลืมที่จะใช้สติสัมปชัญญะในการคิดไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนที่จะลงมือทำ จนทำให้ปัญหาการขาดสติยั้งคิดยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมอยู่บ่อยครั้ง อันจะเห็นได้จากข่าวสารต่าง ๆ เช่น ฆาตกรในคดีต่างๆ ที่เมื่อถูกตำรวจจับได้มักจะอ้างว่า ไม่ได้ตั้งใจที่เข้าไปเป็นเพราะอารมณ์ชั่ววูบและในตอนนั้นก็สำนึกผิดแล้ว จึงวอนขอให้สังคมให้อภัย ซึ่งถึงแม้ว่าเจ้าตัวจะสำนึกผิดได้ในภายหลังแต่ก็ไม่สามารถย้อนกลับไปได้เพื่อแก้ไขเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตได้ จะเห็นได้ว่าคติแฝงในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง กองข้าวน้อยฆ่าแม่ที่มุ่งเน้นถึงการมีสติ สอนให้คนมีความยับยั้งชั่งใจในอารมณ์ยังมีความสอดคล้องกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเป็นข้อคิดเตือนใจที่ดีให้กับคนในสังคมยุคปัจจุบันได้

ศิลปะการแสดงเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ให้กับผู้ชมและยังสามารถสร้างความเพลิดเพลินให้กับผู้ชมได้เป็นอย่างดี ในงานศิลปะการแสดงเมื่อมีการทำการแสดงขึ้นก็มักจะต้องให้แง่คิดกับผู้ชม โดยการสอดแทรกคติหรือแง่คิดต่าง ๆ ลงไปในขณะดำเนินเรื่อง เรียกได้ว่าศิลปะการแสดงนั้นถือเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับคนในสังคมได้ (สุขสันติ แวงวรรณ, 2555, น.2; นิโลบน์ วงศ์ภัทรนทร์, 2555, น.2) นาฏศิลป์ร่วมสมัยจัดเป็นสื่อชนิดหนึ่งในแขนงของศิลปะการแสดง ด้านนาฏศิลป์สมัยใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นในกาลสมัยปัจจุบันเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับนาฏศิลป์ประเภทอื่นๆ นาฏศิลป์ร่วมสมัยถือได้ว่าเป็นนาฏศิลป์ที่สามารถใช้ในการนำเสนอแนวความคิดและมุมมองผ่านท่วงท่ากายได้ทุกสัดส่วน ซึ่งเคลื่อนไหวผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยไม่มีรูปแบบกำหนดในการเคลื่อนไหวท่วงท่า จึงทำให้นาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกได้ดีที่สุด

นิทานเรื่อง กองข้าวน้อยฆ่าแม่ถูกนำมาสร้างในรูปแบบต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบละคร เพลง หรือแม้กระทั่งในรูปแบบนาฏศิลป์เอง ก็เคยมีผู้นำวรรณกรรมเรื่องกองข้าวน้อยฆ่าแม่มาสร้างเป็นการแสดงเช่นกัน หากแต่ในการสร้างสรรค์ มักมุ่งเน้นไปที่การนำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ แต่ยังไม่เคยมีผู้มีส่วนที่เป็นความรู้สึกของตัวละครหลัก และเรื่องราวจากคติแฝงของวรรณกรรมมาสร้างสรรค์ต่อยอดเป็นงานนาฏศิลป์มาก่อน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหยิบยกประเด็นเรื่องของการกระทำโดยขาดสติยั้งคิด ถึงแม้ว่าจะสำนึกได้ในภายหลัง ก็ไม่สามารถกลับไปแก้ไขอดีตได้จากวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” มาทำการต่อยอด โดยสร้างสรรค์และถ่ายทอดในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ ร่วมสมัยชิ้นใหม่ ที่ต่อยอดมาจากงานวรรณกรรมพื้นบ้าน และสื่อสารประเด็นที่ยังคงร่วมสมัยกับผู้ชมในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชิ้นใหม่ ที่ต่อยอดมาจากคติแฝงในวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่”

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้

1. หนังสือสารคดีท่องเที่ยวอิงประวัติศาสตร์ภาคอีสานโดยลำจุล ฮวบเจริญ เนื่องจากเป็นหนังสือที่เล่าเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ในรูปแบบอิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2. เทปบันทึกเสียงของ ปรีชา เรืองเดช เนื่องจากเป็นเทปบันทึกเสียงของผู้ที่เคยพบเห็นโบราณที่บันทึกเรื่องราวก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ซึ่งเมื่อครั้งที่วัดตาดทองถูกไฟไหม้ โบราณก็ได้ถูกไฟไหม้ไปเช่นกัน
3. สารภัญญ์อีสาน เรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ เนื่องจากเป็นสารภัญญ์ท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเล่าเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่
4. ภาพยนตร์เรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ พ.ศ.2523 โดย พงษ์ศักดิ์ จันทรุกขา เนื่องจากในตอนจบของละครเรื่องนี้ มีการใช้เพลงประกอบที่เป็นการขยายความรู้สึกของทองหลังจากที่ฆ่าแม่แล้ว แต่เป็นเพียงแค่ส่วนประกอบหนึ่งของละคร ไม่ได้มีการขยายความมากนัก และไม่ได้มุ่งเน้นเป็นหลักของเนื้อเรื่องที่นำเสนอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ ในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย จากคติแฝงที่ได้จากวรรณกรรมพื้นบ้าน
2. ได้ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย ที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ และกระตุ้นให้เกิดความคิดและสติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับใช้ในพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ชมได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

นาฏศิลป์ร่วมสมัย หมายถึง ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์สมัยใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นในกาลสมัยปัจจุบันเพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน เป็นนาฏศิลป์ที่สามารถใช้นำเสนอแนวความคิดและมุมมองผ่านร่างกายทุกส่วน ซึ่งเคลื่อนไหวผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยไม่มีรูปแบบกำหนดในการเคลื่อนไหวร่างกาย

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย หมายถึง กระบวนการผลิตผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่นำเสนอเรื่องราวที่ต่อยอดมาจากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการค้นคว้าข้อมูล การออกแบบบทการแสดงที่ต่อยอดมาจากคติแฝงในวรรณกรรม การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบท่าเต้น การออกแบบเครื่องแต่งกาย การออกแบบดนตรีประกอบการแสดง รวมไปถึงการจัดแสดงนาฏศิลป์รูปแบบร่วมสมัย

คติแฝง หมายถึง ข้อคิดสอนใจที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการนำเสนอวรรณกรรมในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย

กรอบแนวคิด

ในงานวิจัยชิ้นนี้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีดังนี้

1. นาฏศิลป์ร่วมสมัย
2. ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์
3. ทฤษฎีการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์

4. แนวคิดการออกแบบการเคลื่อนไหวร่างกายในงานนาฏศิลป์
5. แนวคิดด้านสัญญาณ
6. แนวคิดเรื่องการดัดแปลง (Adaptation)
7. แนวคิดเรื่องคอนแทคอิมโพรไวเซชัน (Contact Improvisation)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัย จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสื่อสารสนเทศ

ส่วนที่ 2 ทดลองสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยจากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างบทการแสดง
2. การคัดเลือกนักแสดง
3. การออกแบบลีลานาฏศิลป์ร่วมสมัย
4. การออกแบบดนตรีประกอบการแสดง
5. การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
6. การปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดก่อนการแสดง

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบการแสดง และรูปเล่มวิจัย

ผลการวิจัย

หลังจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ ผู้วิจัยจึงได้เริ่มกระบวนการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัยขึ้น โดยในขั้นการเตรียมการแสดงสามารถแบ่งออกได้เป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างบทการแสดง

ในการแปลงบทวรรณกรรมสู่การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยนั้น จำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงเรื่องให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สิ่งสำคัญคือจะต้องรักษาความหมายของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในบทวรรณกรรมเอาไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มต้นจากการศึกษาบทวรรณกรรมพื้นบ้านเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” วิเคราะห์หาองค์ประกอบของโครงเรื่องเพื่อหาบทบาทและความหมายในการสื่อสารประเด็นเรื่องการกระทำโดยขาดสติยั้งคิด ถึงแม้ว่าจะสำนึกได้ในภายหลังก็ไม่สามารถกลับไปแก้ไขอดีตได้ แล้วจึงนำองค์ประกอบโครงเรื่องที่ได้อาตีความและดัดแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ชมในยุคปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์บทบาทและความหมายขององค์ประกอบของโครงเรื่อง และดัดแปลงประกอบเหล่านั้นดังนี้

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบโครงเรื่อง

องค์ประกอบโครงเรื่อง ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่	บทบาท/ความหมาย	ส่วนประกอบโครงเรื่อง นาฏศิลป์ร่วมสมัย
ทอง	ผู้กระทำ, ผู้รับ แต่ยังไม่พอ	ลูก
แม่	ผู้ถูกกระทำ, ผู้ให้ แต่ยังไม่พอ	แม่
ก่องข้าว	เป้าหมายหรือสิ่งที่ตัวละครต้องการ	เงิน
ความหิว	ปัญหาหรืออุปสรรคของตัวละคร	กิเลส
การสร้างธาตุก่องข้าวน้อย	การพยายามกลับไปแก้ไขอดีต	ห้วงความคิดที่พยายามจะกลับไป แก้สิ่งที่ตนเองทำผิดพลาด

ที่มา : ตารางโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

จากการวิเคราะห์โครงเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่พบว่ามีส่วนประกอบหลัก 5 อย่าง ที่มีบทบาทและความหมายแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงนำมาดัดแปลงจนเกิดเป็นองค์ประกอบของโครงเรื่องนาฏศิลป์ร่วมสมัยได้แก่

1. ทอง คือผู้กระทำ ผู้รับ แต่ยังไม่พอ ดัดแปลงให้เป็น ลูก
2. แม่ คือผู้ถูกกระทำ ผู้ให้ แต่ยังไม่พอ ผู้วิจัยคงไว้ซึ่งตัวละคร แม่
3. ก่องข้าว คือเป้าหมายหรือสิ่งที่ตัวละครต้องการ ดัดแปลงให้เป็น เงิน
4. ความหิว คือปัญหาหรืออุปสรรคของตัวละคร ดัดแปลงให้เป็น กิเลส
5. การสร้างธาตุก่องข้าวน้อย คือการพยายามกลับไปแก้ไขอดีต ดัดแปลงให้เป็น หวังความคิดที่พยายาม

จะกลับไปแก้ไขสิ่งที่ตนเองทำผิดพลาด

เพื่อเน้นย้ำคติแฝงคติแฝงของวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงเรียงลำดับโครงเรื่องใหม่ โดยเริ่มจากเหตุการณ์ที่ตัวละครพลั้งมือฆ่าแม่ เมื่อได้สติจึงนึกอยากย้อนเวลากลับไปแก้ไขอดีต และเพื่อให้ผู้ชมสามารถเห็นภาพความรู้สึกของตัวละครได้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะแบ่งตัวละครลูกออกเป็น 2 ตัว ได้แก่ ตัวละครลูกที่พลั้งมือฆ่าแม่ไปแล้ว (ลูก1) และตัวละครลูกก่อนที่พลั้งมือฆ่าแม่ (ลูก2) โดยตั้งชื่อชุดการแสดงว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ซึ่งโครงสร้างของบทการแสดงสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ฉาก ได้แก่

ฉากที่ 1: ฆ่า นำเสนอให้เห็นถึงภาพเหตุการณ์ที่ลูกฆ่าแม่

ฉากที่ 2: เปื้อน นำเสนอให้เห็นว่าสิ่งที่ตัวเองเป็นผู้กระทำ ส่งผลให้ตัวเองมีความผิดติดตัว

ฉากที่ 3: ปลุก นำเสนอให้เห็นถึงการพยายามทำให้แม่ที่ตายไปฟื้นกลับคืนมา

ฉากที่ 4: ย้อน เพื่อเน้นย้ำการนำเสนอคติแฝงของวรรณกรรมที่ว่า การกระทำโดยขาดสติยังคิด ถึงแม้จะสำนึกผิดในภายหลังก็ไม่สามารถกลับไปแก้ไขอดีตได้ ในฉากนี้จึงนำเสนอภาพเหตุการณ์ในอดีตและความรู้สึกผิด การพยายามกลับไปแก้ไขเรื่องราวในอดีตของตัวละคร

ฉากที่ 5: (แปด) เปื้อน นำเสนอให้เห็นถึงการกระทำที่ขาดสติยังคิดในอดีต ส่งผลให้ความผิดนั้นติดตัวมาจนถึงปัจจุบัน

2. การคัดเลือกนักแสดง

ในการคัดเลือกนักแสดงผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการทราายเอ้าท์ (Tryout) จำนวน 3 ครั้ง เพื่อให้ได้นักแสดงทั้งหมด 3 คน แบ่งเป็นนักแสดงชาย 3 คน และนักแสดงหญิง 1 คน โดยการคัดเลือกนักแสดงครั้งที่ 1 ผู้วิจัยทำการคัดเลือกนักแสดงจำนวน 7 คน แบ่งเป็นนักแสดงชาย 4 คน และนักแสดงหญิง 3 คน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ตะวันตก การเต้นรูปแบบร่วมสมัย (Contemporary Dance) มีรูปร่างลักษณะและมีลีลาการเต้นที่ใกล้เคียงกัน การคัดเลือกนักแสดงครั้งที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการเลือกนักแสดงให้เหลือจำนวน 5 คน แบ่งเป็นนักแสดงชาย 3 คน และนักแสดงหญิง 2 คน ผู้วิจัยได้เริ่มจากการพัฒนาทักษะทางการแสดงออกของนักแสดง โดยการให้นักแสดงฝึกใช้จินตนาการ (Imagination) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกจากผู้ที่มีความเข้าใจในบทบาทของตัวละคร และสามารถถ่ายทอดบทบาทนั้นออกมาผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายได้มากที่สุด และในการคัดเลือกนักแสดงครั้งที่ 3 ผู้วิจัยได้ทดลองจับคู่ให้นักแสดงเคลื่อนไหวร่างกายในเทคนิคคอนแทคอิมโพรไวเซชัน (Contact Improvisation) และทำการสลับคู่ไปเรื่อยๆ ผู้วิจัยจะคัดเลือกคู่ที่มีจังหวะกลมกลืนและจังหวะในการเต้นใกล้เคียงกันมากที่สุดให้เป็นนักแสดง

3. การออกแบบลีลานาฏศิลป์ร่วมสมัย

ผู้วิจัยใช้วิธีพัฒนาท่าเต้นโดยเริ่มต้นหาทิศทางของการเคลื่อนไหวจากการด้นสด (Improvisation) ของนักแสดง โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดโจทย์ต่างๆ ให้กับนักแสดง และนำท่าทางต่างๆ ที่ได้จากการด้นสดของนักแสดง มาพัฒนาออกแบบให้เกิดเป็นท่าทางการเคลื่อนไหวที่ดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้นด้วยเทคนิคลาบัน (Laban) โดยผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์การเคลื่อนไหวให้กับนักแสดงและพัฒนาท่าเต้นโดยแบ่งออกตามฉากดังนี้

3.1 ฉาก “ฆ่า”

ในฉาก “ฆ่า” ซึ่งเป็นฉากเปิดเรื่อง ผู้วิจัยได้เลือกการนำเสนอเป็นฉากเกริ่นนำแบบสั้นๆ (Prologue) เล่าถึงภาพเหตุการณ์ที่เป็นจุดไคลแมกซ์ของเรื่อง คือภาพการฆ่าแม่ ซึ่งตัดตอนมาจากการแสดงในฉาก “ย้อน”

3.2 ฉาก “เปื้อน”

ฉาก “เปื้อน” ผู้วิจัยได้มีการเลือกใช้สีแดงมาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารกับผู้ชม เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้เห็นถึงการเปื้อนตามร่างกาย เปรียบเสมือนความผิดที่จะติดตัวเราไปตลอด

ในฉากนี้เล่าถึงความรู้สึกของตัวละครลูก (1) ที่เห็นสีแดงเปื้อนอยู่ตามร่างกายของตนเอง ผู้วิจัยได้ให้นักแสดงใช้จินตนาการ (Imagination) ในการสมมติสถานการณ์ บทบาทของตัวละคร และเหตุการณ์ที่ตัวละครประสบพบเจอ แล้วจึงพาตัวเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ทำให้นักแสดงเข้าใจถึงความรู้สึกของตัวละครลูกในสถานการณ์นั้นได้ เมื่อ

ทราบถึงความรู้สึกของตัวละครลูกในฉากแล้ว ผู้วิจัยได้นำความรู้สึกนั้นมาเป็นโจทย์ในการออกแบบลีลาท่าเต้นในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยกำหนดให้นักแสดงเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดินสัด ภายใต้โจทย์ “ตกใจ มึนงง กลัว และสับสน” ตามลำดับ และนำท่าทางต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาออกแบบให้เกิดเป็นท่าทางการเคลื่อนไหวที่ดูน่าสนใจมากยิ่งขึ้นด้วยเทคนิคลาบัน (Laban) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิค การทำซ้ำในการเคลื่อนไหวท่าเดิม เพื่อเป็นการย้ำอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และในการทำซ้ำนั้นผู้วิจัยได้ทำการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ระดับ ทิศทาง และน้ำหนักให้กับท่าเต้น ส่งผลทำให้เกิดท่าเต้นที่ดูแปลกตาไปแต่ยังคงสื่อสารความรู้สึกเดียวกันกับท่าเต้นต้นฉบับ

3.3 ฉาก “ปลุก”

ในฉากปลุกต้องการนำเสนอให้เห็นถึงการพยายามทำให้แม่ที่ตายไปฟื้นกลับคืนมา ซึ่งในความเป็นจริงตัวละครแม่ที่ตายไปแล้วไม่ควรจะเคลื่อนไหวร่างกายใดๆ แต่ในแง่มุมของนาฏศิลป์การที่ตัวละครแม่ไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้นั้นจะส่งผลให้ภาพการแสดงบนเวทีออกมาไม่สวยงามเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยนำเทคนิคการเต้นคอนแทคอิมโพรไวเซชัน (Contact Improvisation) ของสตีฟ แพกซ์ตัน (Steve Paxton) มาใช้เพิ่มเติมในขณะที่ตัวละครลูก (1) พยายามจะปลุกแม่ที่ตายแล้ว ทำให้ศพของแม่สามารถเคลื่อนไหวได้ ซึ่งการทดลองออกแบบลีลาท่าเต้นในฉากนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้นักแสดงหญิงเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้โจทย์ “ตาย” และกำหนดให้นักแสดงชายเคลื่อนไหวร่างกายภายใต้โจทย์ “ปลุก” โดยนักแสดงทั้งสองจะต้องเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบคอนแทคอิมโพรไวเซชัน และหลังจากที่ได้ทำท่าทางต่าง ๆ จากการค้นหานักแสดง ผู้วิจัยได้ทำการปรับเปลี่ยนระดับ ทิศทาง น้ำหนัก และเวลาในการแสดงตามหลักของลาบัน (Laban) ส่งผลให้การแสดงบนเวทีดูมีมิติมากยิ่งขึ้น

3.4 ฉาก “ย้อน”

ในฉาก “ย้อน” นี้ เล่าถึงเรื่องราวหลังจากที่ตัวละครลูกพลั้งมือฆ่าแม่ของตนจนเสียชีวิต เมื่อได้สติจึงนึกอยากย้อนเวลากลับไปแก้ไขอดีต และเพื่อเน้นผลของการขาดสติที่ไม่อาจกลับไปแก้ไขได้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนของตัวละครลูก (1) ที่พลั้งมือฆ่าแม่ไปแล้วและนึกย้อนกลับไปในอดีต ด้วยความรู้สึกผิดและอยากแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้น และตัวละครลูก (2) ซึ่งเป็นภาพความทรงจำในอดีตตั้งแต่ที่แม่ยังมีชีวิตอยู่ ผู้วิจัยเลือกเปิดฉากให้เห็นถึงความรักความผูกพันระหว่างแม่และลูก เช่น การหัดเดิน การสอนลูก การกอดลูก การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และนำเหตุการณ์เหล่านี้มาเป็นโจทย์ให้นักแสดงทดลองเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการเดินสัด แล้วจึงนำมาปรับเปลี่ยนในเรื่องพื้นที่ ระดับ ทิศทาง เวลา และน้ำหนักในบางส่วนของแสดงตามเทคนิคของลาบัน (Laban) เพื่อให้การแสดงสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้แบบที่ผู้วิจัยต้องการ

ขณะที่ตัวละครลูกเริ่มมีกิเลสที่เพิ่มมากขึ้นจนนำไปสู่จุดจบของเรื่องนั้น ผู้วิจัยกำหนดให้ตัวละครลูก (2) เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้โจทย์ “ขอ, ไม่พอ ไม่เอา” และให้ตัวละครแม่เคลื่อนไหวร่างกายภายใต้โจทย์ “ให้” โดยให้เคลื่อนไหวร่างกายแบบไม่ต้องมีเทคนิคการเดิน (Un-Train) ในส่วนของตัวละครลูก (1) ผู้วิจัยได้ให้นักแสดงใช้จินตนาการ (Imagination) ในการสมมติว่าจะทำอย่างไรถ้าหากเห็นอดีตที่ผิดพลาดของตนเองคือการพลั้งมือฆ่าแม่ และทดลองเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระเสรีไปในทิศทางต่าง ๆ ตามธรรมชาติของตัวละคร เมื่อได้ท่าทางการเคลื่อนไหวจากการค้นหานักแสดงแล้วผู้วิจัยได้นำเทคนิคลาบัน (Laban) ในเรื่องทิศทางเข้ามาเป็นตัวกำหนดการเคลื่อนที่ให้กับนักแสดงอีกทั้งยังได้กำหนดเวลาและน้ำหนักในการเคลื่อนไหวให้กับนักแสดงอีกด้วย

เพื่อนำเสนออารมณ์ที่ค่อยๆ วนเวียนขึ้น และการกระทำที่ค่อยๆ เพิ่มความรุนแรงขึ้นหลังจากที่ตัวละครลูก (2) ถูกกิเลสเข้าครอบงำ ผู้วิจัยเลือกที่จะนำหลักทางด้าน Laban มาใช้ในการออกแบบลีลาการเคลื่อนไหว เช่น ออกแบบลีลาให้มีความรุนแรงโดยการเกร็ง การกระตุก การฉุด และการกระชาก โดยให้นักแสดงทดลองเคลื่อนไหวร่างกายแบบเดินสัดภายใต้โจทย์ดังกล่าวและจะต้องค่อย ๆ เพิ่มความรุนแรงขึ้น จนนำไปสู่การฆ่าในที่สุด

นอกจากนี้ในฉาก “ย้อน” ผู้วิจัยยังได้มีการออกแบบลีลาให้กับตัวละครลูก (1) โดยออกแบบจากการกระแทก การเหวี่ยง และการทุบตีตัวเอง เพื่อสื่อสารให้ผู้ชมเห็นถึงความรู้สึกผิดของตัวละคร และนำไปแทรกอยู่ในจังหวะต่าง ๆ ของฉากอยู่เป็นระยะ ๆ

3.5 ฉาก “แปดเปื้อน”

เพื่อเป็นการนำเสนอให้เห็นว่า การกระทำที่ขาดสติยังคิดในอดีตส่งผลให้ความผิดที่ได้ทำนั้นติดตัวมาจนถึงปัจจุบัน ในฉาก “แปด เปื้อน” ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการแสดงภาพซ้ำ โดยเลือกสลับให้ตัวละครลูก (2) เป็นผู้แสดงภาพเหตุการณ์เดียวกันกับฉาก “แปื้อน”

4. การออกแบบดนตรีประกอบการแสดง

การวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดในการใช้นาฏศิลป์เป็นหลักในการกำหนดดนตรีประกอบการแสดงเพื่อให้สามารถออกแบบท่าเต้นได้อย่างเต็มที่และช่วยให้นักแสดงสามารถกำหนดจังหวะในการแสดง เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้ โดยไม่มีดนตรีมาเป็นข้อจำกัด ในขั้นตอนการออกแบบลีลา ผู้วิจัยได้ให้นักแสดงเปล่งเสียงเกิดขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในสถานการณ์นั้น ๆ หรือเสียงที่ตัวละครได้ยินในขณะที่ทำการแสดงออกมา ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ฟังเสียงนั้นและนำไปเทียบหา คีย์ดนตรี รวมทั้งใช้ เมโทรโนม (Metronome) มาเป็นเครื่องมือในการจับจังหวะในการเปล่งเสียงของนักแสดงอีกด้วย หลังจากได้คีย์ดนตรีและจังหวะจากการเปล่งเสียงของนักแสดงแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเอาคีย์และจังหวะที่ได้ไปสร้างสรรค์เป็นดนตรีประกอบการแสดง โดยใช้เครื่องสังเคราะห์เสียงหรือซินธิไซเซอร์ (Synthesizer) ในการสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นดนตรีประกอบการแสดงชุด “กาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว”

ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ในการออกแบบดนตรีประกอบการแสดงด้วยเสียงจากนักแสดงนั้น มีบางช่วงอารมณ์ที่นักแสดงต้องการจะเปล่งเสียงในท่อนที่สูงหรือต่ำกว่าที่ได้เปล่งออกมา แต่เนื่องจากนักแสดงมีข้อจำกัดในเรื่องความกว้างของช่วงเสียง ผู้วิจัยจึงแก้ไขปัญหานี้โดยเริ่มจากการสังเกตเสียงที่มีอาการตันหรือปลิ้น แล้วจึงแก้ไขท่อนนั้นด้วยการใช้เครื่องสังเคราะห์เสียงทำดนตรี โดยมีนักแสดงเป็นผู้ฟังว่าโน้ตตัวใดให้ความรู้สึกใกล้เคียงกับเสียงที่รู้สึกหรือได้ยินในช่วงอารมณ์นั้นมากที่สุด

5. การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง

ในการออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงนั้น ผู้วิจัยคำนึงถึงสิ่งที่บ่งชี้การแสดงต้องการที่จะสื่อสารกับผู้ชมเป็นอันดับแรก และเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงจะต้องช่วยส่งเสริมลีลาท่าเต้นเป็นสำคัญ โดยในแสดงชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” สามารถแบ่งเครื่องแต่งกายออกได้เป็น 3 ชุด ซึ่งในการออกแบบผู้วิจัยเลือกใช้รูปทรงของชุดที่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน นำมาการดัดทอนรายละเอียดให้คงไว้เพียงโครงสร้าง รูปร่าง รูปทรง และเอกลักษณ์บางส่วน และเพื่อช่วยให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้นว่าตัวละครลูก 2 ตัวนั้นคือคนเดียวกัน ผู้วิจัยจึงมีการเลือกใช้เครื่องแต่งกายของตัวละครลูก (2) ให้มีลักษณะเดียวกันกับตัวละครลูก (1) แต่ปรับเปลี่ยนโดยใช้ผ้าดิบในการตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายแทน เนื่องจากผ้าดิบเป็นผ้าที่ใช้ในการทอศพของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ผู้วิจัยจึงใช้ผ้าดิบมาเป็นสัญลักษณ์ของอดีตที่ผ่านพ้นไปแล้ว อย่างไรก็ตามสามารถย้อนกลับคืนมาได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเลือกใช้สีเป็นตัวเชื่อมให้เครื่องแต่งกายทั้งหมดมีความเป็นเอกภาพในการแสดงอีกด้วย

ภาพที่ 1 ภาพเครื่องแต่งกายตัวละครลูกที่พลั้งมือฆ่าแม่ไปแล้ว (ลูก 1)

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

ภาพที่ 2 ภาพเครื่องแต่งกายตัวละครลูกก่อนที่จะพลั้งมือฆ่าแม่ (ลูก2)

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

ภาพที่ 3 ภาพเครื่องแต่งกายตัวละครแม่

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561

6. การปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดก่อนการแสดง

ในกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” ผู้วิจัยพบปัญหาอันเนื่องจากในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกนักแสดงกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยแสดงร่วมกันมาก่อน ส่งผลให้นักแสดงไม่สามารถเต้นคู่กันได้อย่างราบรื่นโดยเฉพาะการใช้เทคนิคคอนแทค ซึ่งจำเป็นที่นักแสดงจะต้องมีความเชื่อใจและความสมดุลระหว่างคู่เต้น ดังนั้นเมื่อได้นักแสดงแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการเวิร์คช็อป (Workshop) เพื่อเสริมความเชื่อใจและหาสมดุลให้กับนักแสดงในการเต้นคู่ นอกจากนี้นักแสดงสักราะที่นำมาใช้ประกอบในการแสดงชุดนี้ยังไม่สามารถนับจังหวะได้ตายตัวแบบดนตรีทั่วไป ดังนั้นหลังจากฝึกซ้อมลีลาท่าเต้นจนนักแสดงสามารถจดจำได้แม่นยำแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการกำหนดจังหวะในการแสดง โดยให้นักแสดงใช้การหายใจเป็นตัวนับจังหวะ ซึ่งในการใช้วิธีกำหนดจังหวะการแสดงด้วยลมหายใจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่นักแสดงทุกคนจะต้องหายใจไปในจังหวะเดียวกัน ผู้วิจัยจึงได้ทำการฝึกการหายใจเพื่อหาจังหวะที่ตรงกันให้กับนักแสดง ผลจากการฝึกพบว่าหลังจากที่นักแสดงเต้นในส่วนของตนเองแล้ว นักแสดงทุกคนจะสามารถกลับมาเต้นพร้อมกันในจังหวะที่นัดหมายไว้ได้

อภิปรายผล

ในการดัดแปลงบทวรรณกรรมสู่การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อให้ผู้ชมในปัจจุบันเข้าถึงและรับชมอย่างเข้าใจได้มากขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงเรื่องให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน สิ่งสำคัญคือจะต้องรักษาความหมายของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในบทวรรณกรรมเอาไว้ ในการนำเสนอมุมมองและทำการเรียบเรียงการเล่าเรื่องในแต่ละฉากขึ้นใหม่ ส่งผลให้การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” มีความเป็นเอกลักษณ์ น่าสนใจ และน่าติดตามมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับที่ นิโบลน วงศ์ภัทรนันท (2555, น.120-121) กล่าวว่า การคงไว้ซึ่งกลิ่นอาย โครงสร้างของเรื่องและแก่นเรื่องจากวรรณกรรม โดยมีการแต่งเติมใหม่ที่ทันต่อยุคสมัย ทำให้การเล่าเรื่องหรือการสื่อสารความรู้สึกสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น มีความน่าสนใจและช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับการแสดงได้มากขึ้น

ในการออกแบบการแสดงที่ใช้วิธีพัฒนาท่าเต้นโดยเริ่มจากการหาทิศทางทางการเคลื่อนไหวด้วยการดันสด (Improvisation) ของนักแสดงนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยจินตนาการที่เกิดจากสิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัวตามแนวความคิดการออกแบบการเคลื่อนไหวร่างกายในงานนาฏศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดจากการได้ยิน การมองเห็น การเคลื่อนไหว การสัมผัส รวมไปถึงการคิดคำนึงของนักแสดง โดยการออกแบบการแสดงที่เริ่มต้นจากการดันสดนี้เป็นวิธีที่จะทำให้นักเต้นได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เพื่อสร้างการเคลื่อนไหวที่มีใช้เพียงแค่ทางกายภาพ แต่ยังรวมไปถึงองค์ความรู้และระดับอารมณ์ของตนเองที่อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติของแต่ละคน สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า งานนาฏศิลป์เริ่มต้นจากจุดหนึ่งแล้วมุ่งไปอีกจุดหนึ่ง โดยเริ่มต้นจากสิ่งเร้าของแรงบันดาลใจในตัวผู้สร้างสรรค์ผลงาน อาศัยสิ่งเร้าหรือจินตนาการ และนำมาสร้างสรรค์เป็นนาฏศิลป์ (อ้างถึง ใน ธรากร จันทนะสาโร, 2557, น.15; รัชสิณี อัครตะเมฆ, 2557, น.16; ชุมพล ชะนะมา, 2554, น.38) และยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า นาฏศิลป์ร่วมสมัย คือรูปแบบหนึ่งของการเต้นรำ เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบการเคลื่อนไหวของตนเองจากการฝึกทักษะจนก่อให้เกิดเป็นการเต้นรำที่เป็นธรรมชาติและผ่อนคลาย รวมทั้งสามารถนำเสนอแนวความคิดและมุมมองผ่านทางร่างกายทุกส่วนซึ่งเคลื่อนไหวผสมผสานกันอย่างกลมกลืน เทคนิคการเต้นรำแบบร่วมสมัยที่เน้นหลักธรรมชาติจะทำให้ผู้เรียนได้รู้จักข้อจำกัดของร่างกายและลักษณะของการเคลื่อนไหวของตนเอง (Dance Me Up, 2557)

เพื่อเน้นย้ำคติแฝงคติแฝงของวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงได้ทำการขยายความรู้สึกผิดของตัวละครที่ได้ทำผิดพลาดเพราะการขาดสติ ดังนั้นในการแสดงชุดกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว จึงเหมาะสมที่จะนำเสนอผ่านการเต้นในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย เนื่องจากนาฏศิลป์ร่วมสมัยเป็นรูปแบบการเต้นที่เปิดโอกาสให้นักแสดงได้ถ่ายทอดเรื่องราว อารมณ์ความรู้สึกที่แท้จริงของตัวละคร ผ่านท่าทางอย่างเป็นธรรมชาติและอิสระ การแสดงที่มาจากท่าทางที่เป็นธรรมชาตินั้น สามารถสื่อสารกับผู้ชมทั่วไปได้ โดยที่ผู้ชมไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ทางด้านนาฏศิลป์มาก่อน สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่านาฏศิลป์ร่วมสมัย เป็นเทคนิคการเต้นรำที่เน้นหลักธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นการเต้นรำที่เป็นธรรมชาติและผ่อนคลาย รวมทั้งสามารถนำเสนอแนวความคิดและมุมมองผ่านทางร่างกายทุกส่วนซึ่งเคลื่อนไหวผสมผสานกันอย่างกลมกลืน

แนวคิดและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยของการวิจัยเรื่องการสร้างสรรคานาฏศิลป์ร่วมสมัยจากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” นั้นทำให้การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” เป็นศิลปะการแสดงร่วมสมัยที่สามารถนำเสนอคติแฝงจากวรรณกรรมได้ ถือเป็นอนุรักษและเผยแพร่คติแฝงจากวรรณกรรมพื้นบ้านของไทยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่ได้นั้นก่อให้เกิดสุนทรียภาพและกระตุ้นให้เกิดความคิดรวมไปถึงสติ นำไปสู่การปรับใช้ในพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ชมได้ สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า ในการชมนาฏศิลป์ร่วมสมัยนั้น สิ่งที่ผู้ชมจะได้รับก็คือสุนทรียภาพแห่งปรัชญาและสาร (Message) ที่สอดแทรกอยู่ในลีลาแห่งการเคลื่อนไหวนั้น นอกจากนี้ผู้ชมจะได้รับความตื่นตาตื่นใจจากเทคนิคและการเคลื่อนไหวของนักเต้นที่สื่อสารท่าทางและเรื่องราวผ่านการเคลื่อนไหวอย่างมีรูปแบบเดียวกัน บอกเล่าความหมายที่ต้องการสื่อให้ผู้ชมเกิดกระบวนการทางความคิดและตีความหมายของท่าทางนั้นๆ ให้ออกมาเป็นเรื่องราวตามประสบการณ์การดำเนินชีวิตและภูมิหลังของผู้ชมแต่ละท่าน บางครั้งสารที่นักแสดงและผู้สร้างงานต้องการจะสื่อสารให้ผู้ชมได้รับทราบจากการแสดงอาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในบทสรุปเดียวกัน เพราะในการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยครั้งหนึ่งอาจถูกตีความหมายไปได้หลายรูปแบบ แต่การแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่ตีความส่วนมากจะมีเนื้อหาและรูปแบบของการแสดงที่มีลักษณะแห่งความเป็นสากล อาจมีการหยิบยกเรื่องราวที่สามารถพบเห็นได้รอบ ๆ ตัวมานำเสนอให้เกิดมุมมองและทัศนคติใหม่ๆ ต่อสังคมเพื่อตีแผ่หรือสะท้อนแง่คิดแห่งเรื่องราวนั้น ๆ ให้ปรากฏต่อสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง (Cake Chansa, 2553)

การออกแบบลีลานาฏศิลป์ร่วมสมัยชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” ผู้วิจัยนำเทคนิคการเต้นคอนแทคอิมโพรไวเซชัน (Contact Improvisation) ของสตีฟ แพกซ์ตัน (Steve Paxton) มาประยุกต์ใช้เพิ่มเติมในขณะที่ถูกพยายามจะจุกแม่ที่ตายแล้ว ทำให้ศพของแม่สามารถเคลื่อนไหวได้ สอดคล้องกับที่ นราพงษ์ จรัสศรี กล่าวว่า นาฏศิลป์ร่วมสมัย เป็นการแสดงที่

สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่โดยนำการเคลื่อนไหวและทักษะทางด้านนาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ มาผสมผสานกันอย่างไร้ขอบเขตในการเคลื่อนไหว (อ้างถึงใน ภคพร หอมนาน, 2558, น.9-11)

ในงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ส่วนมากมักจะกล่าวถึงแนวคิดที่ว่าดนตรีประกอบการแสดงนั้นควรจะส่งเสริมอารมณ์ในการแสดงและส่งเสริมท่าเต้นเป็นหลัก ดังคำกล่าวของฮัมฟรีย์ที่กล่าวว่า ในการเลือกใช้เพลงสำหรับการแสดงนั้นมีเป้าหมายคือการหาดนตรีประกอบที่มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร การเต้นไม่ควรที่จะเลียนแบบโครงสร้างของดนตรี แต่เพลงควรเอื้ออำนวยให้กับการเต้น ควรใช้ดนตรีเพียงเพื่อประกอบให้เกิดบรรยากาศในการแสดงมากกว่าการใช้ดนตรีเป็นหลักในการเชื่อมโยงท่าเต้น (Minton, 1997, p. 19) ดังเช่นในงานวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างสรรค์การแสดงงิ้วไทยจากการผสมผสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากแนวคิดการแบ่งภาคของพระนารายณ์ การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยในแนวคิด เบื้องหน้าเบื้องหลัง และนาฏศิลป์จากแนวความคิดไตรลักษณ์ในพุทธศาสนา แต่คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในงานวิจัยนาฏศิลป์ที่เป็นเชิงสร้างสรรค์ มักถูกกำหนดด้วยโครงสร้างของดนตรีเป็นหลัก ถึงแม้ว่าดนตรีจะไม่ขัดกับอารมณ์ของท่าเต้นที่ออกแบบ แต่ดนตรีก็มีโครงสร้างที่เป็นข้อจำกัดในการออกแบบท่าทางนาฏศิลป์ ดังนั้นแนวคิดและวิธีการในการสร้างสรรค์ดนตรีประกอบการแสดงในงานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย จากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” นั้น ถือเป็นวิธีที่ช่วยทำให้การออกแบบท่าทางนาฏศิลป์ไม่ถูกจำกัดด้วยโครงสร้างของดนตรีอีกต่อไป ทำให้ผู้ออกแบบท่าเต้นสามารถปลดปล่อยจินตนาการ อารมณ์ และความรู้สึกผ่านทางลีลาการเต้นได้อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย จากคติแฝงในวรรณกรรมเรื่อง “ก่องข้าวน้อยฆ่าแม่” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการวิจัย

1.1 รูปแบบของผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย ได้พัฒนามาจากองค์ประกอบของการแสดงจำนวน 5 องค์ประกอบได้แก่ บทการแสดง การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบลีลานาฏศิลป์ร่วมสมัย การออกแบบดนตรีประกอบการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบทั้ง 5 ประการที่กล่าวมานั้น เป็นองค์ประกอบหลัก ที่สำคัญต่อการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัยและศิลปะการแสดงอื่นๆ ในรูปแบบที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้หากผู้สร้างสรรค์หรือนาฏศิลป์ป็นรุ่นใหม่จะทำการสร้างสรรค์ งานศิลปะการแสดง ควรจะต้องพิจารณาออกแบบองค์ประกอบเหล่านี้ให้ครบถ้วน และจะต้องสามารถอธิบายเหตุผลที่เลือกใช้องค์ประกอบต่างๆ ได้ชัดเจนตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างงาน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นจะต้องอยู่บนพื้นฐานตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงเพื่อให้ผู้ที่สนใจนำไปต่อยอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 แนวคิดและวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยของการวิจัยเรื่องนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับผู้สร้างสรรค์หรือนาฏศิลป์ป็น ที่มีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่มาจาก คติแฝงของวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ได้

1.3 ผลงานสร้างสรรค์แสดงชุด “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” มุ่งเน้นการสื่อสารในเรื่องของการกระทำโดยขาดสติยั้งคิด โดยถ่ายทอดผ่านการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัยซึ่งเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันยังสามารถทำให้ผู้ชมสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของตัวละครได้ง่าย จึงสามารถเผยแพร่ซ้ำเพื่อที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดและสติจนนำไปสู่การปรับใช้ในพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มผู้ชมได้ในวงกว้าง

2. ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยในอนาคต

2.1 วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นวัตถุดิบที่มีคุณค่า สามารถนำไปสู่งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมากมายตามความถนัดของผู้วิจัยด้านศิลปะการแสดง

2.2 นักวิจัยหรือนาฏศิลป์ป็นที่มีความสามารถพิเศษในศาสตร์ทางด้านสาขาวิชาอื่น ควรนำความรู้ความสามารถในศาสตร์นั้นมาประยุกต์ใช้ และหาแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงในรูปแบบใหม่ เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะและต่อยอดผลงานทางด้านศิลปะการแสดง อันนำไปสู่การพัฒนาวงการศิลปะการแสดงของไทยต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชุมพล ชนะมา. (2544). *การสร้างสรรคานาฏศิลป์จากภาพเขียนสีเขาจันทร์งาม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรากร จันทะสาโร. (2557). *นาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิโลบ วงศ์ภัทรนนท์. (2555). *การสร้างสรรคละครเพลงเพื่อเยาวชนจากวรรณกรรมเรื่อง “ลูกเปิดขี้เหร่” ของฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน กับหลักพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต นิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภคพร หอมนาน. (2558). *นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัยโพสต์โมเดิร์นแดนซ์ (Post-Modern Dance) ชุด อ้าวว้าง โดยรพพงษ์ จรัสศรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2556). *นิทานก้องข้าวน้อยฆ่าแม่*. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2560, จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/folk-literature/252-folk/456--m-s>.
- รักษลิณี อัครศวะเมฆ. (2557). *นาฏศิลป์สร้างสรรค์สำหรับการแข่งขันยิมนาสติกลีลาในระดับนานาชาติ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขสันติ แวงวรรณ. (2555). *นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ภาวะโลกร้อน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cake Chansa. (2553). *นาฏศิลป์ร่วมสมัย*. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2560, จาก <http://darmacmru.blogspot.com/2010/08/blog-post.html>.
- Dance Me Up. (2557). *Contemporary Dance (นาฏศิลป์ร่วมสมัย)*. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2560, จาก <https://www.facebook.com/dancemwup/photos/pcb.10151909861167029/10151909858282029>.
- Minton, S.C.. (1997). *Choreography : A Basic Approach Using Improvisation*. USA: Human Kinetics.